

Godinši Guntars: lätlāse saava lukõ hāād eesti kirāndüst

Kae lk 2

Sulbin võetas üles telefili «Tagamõtsa» vahtsit ossi

Kae lk 3

Kuis suurõ mehe rassõt alasit nõsti

Kae lk 4

9 77 1406 922005

Valgan peetās Harglõ pulma

Pühapääv, 20. põimukuul peetās Valga liinan Harglõ kihlkunna kombidõ perrā maaha üts vanaaolinõ eesti pulm. Pruutpaar lätt paari periselt, a pido om avalik. Proovitas perrā tetā 19. aastagasaa pulmakombit.

Pulma peetās keset Valga liina Sāde pargin. Pidol saava kokko pruutpaari suguvõsa, liinarahvas, külälise lähembāst ja kavvõmbast, laulja ja tandsja. Pidoga üten om laat, kon müvās käsitüüd ja talokraami.

Latsi jaos om pulma aol pargin latsiala, kon tetās vanaaoliidsi mängõ, opatas käsitüüd ja saa hobõsõga sõita.

Pidolõ tulõjil pallõldas sālgā panda rahvarõiva vai midāgi rahvalikku ummi rõividõ mano. Teedüst pido kotsilõ saa internetist: pulm.valgamuseum.ee.

Saa avita kehvä kuulmisõga inemiisi

Võromaa kehvä kuulmisõga inemiisi ütistül (vaegkuuljate ühing) om plaan osta sääne aparaat, miā avitas kehvä kuulmisõga inemiisil

suurõmbil üritüisil kõnõldust arvo saia. Aparaad i n i m i om silmusvõimõndi ja tuu avitas kehvä kuulmisõga inemiisi paigun, kon ümbretsõõri om hariligust suurõmb larm, kon kõnõlõja om kavvõn vai ruum kajas vasta. Massin avitas kullõlda kuunolõkit, tiatritükke ja muud säänest.

Kehvä kuulmisõga inemiisi ütistü pallõs kõigil, kiā saava, aparaadi ostmisõ jaos rahha anda. Tuud saa tetā pangakonto pääle: MTÜ Võrumaa Vaegkuuljate Ühing, konto nr EE331010220017292011. Seletüste tulõs kirotā «Silmusvõimendi».

Ütistü om tenolik ütskõik ku suurõ vai väiku toe iist.

Raamadukogo pakk kohvi ja viivist ei võta

Riidi, 18. põimukuul om Võromaa keskraamadukogo sünnüpäiv. Tuul pääväl pakk raamadukogo küläliisile kohvi.

Ka kavvõmbas kätte jäänü raamatidõ tagasituumisõ iist tuul pääväl viivist ei võeta.

UL

RAHMANI JANI PILT

Laagri lõpõtus: tsõõrin kaias laagrilipu allavõtmist.

Karilatsin käve latsõ võro keele laagrin

RAHMANI JAN

Timahava suvõl olf Karilatsi muusõumin kolm latsi võro keele laagrit. Egā laagri lõpõti latsõ uma laagrin selges opitu näütemānguga.

«Tan olf väega pallo näütletjit. Latsõ tegevā väega hāste üten. Olf noid, kiā olli väikumba ja tagasihoitjamba, a mõnõ olli peris näütletjā,» selef muusõumi juht Roobi Reet.

A päält näütemāngu opiti ka hulga muud. Laagrin tetti leibā ja võidu. Roobi Reet kitf, et seo om õkva õigõ paik leevātegemise opmisõ, selle et muusõumin om vana rehetarõ, kon joba päält

saa aastaga om leibā tetti.

Viil saiva latsõ paikkunnan ümbre kävvü ja luudust uuri. «Kävemi naabritalun, kon latsõ saiva tsirkõ ja elājit kaia ja vibuga laskõ,» selef laagri vidājā Luude Marge.

Kuis latsõ võro keelest arvo saava? Luude Marge jutu perrā piāt mõnõ sõna tähendüst seletāmā, muido vōi lats vōlssi arvo saia. «Kõnõli muinasjuttu essütājāst, a lats selef vanõmbilõ, et kõnõldi ässitājāst,» tõi tā näüte.

Kokko käve seo suvi Karilatsin võro keele laagrin 60 last. Osaliidsi olf üle Eesti, a suurõmb jago iks Vanalt-Võromaalt.

Võro keele laagrit plaanitas Karilatsin tetā ka tulõva suvõ.

Põlva puul käü luuduspido

RAHMANI JAN

Seo nātāl käü Põlva maa-kunnan Ökofestivali. Luuduslidsõ elolaadi huvilidsõ saava kokko joba 12. kõrd. Kõgõ suurõmb ettevõtminõ festivalil om perrepäiv, miā peetās pühapäävā, 20. põimukuul Karilatsin Põlva talorahvamuusõumi man. A tegemiisi om mujal kah.

Ökofestivali kõrraldas SA Põlvamaa Arõnduskeskus. Keskusõ juht Naruski Hegri selef, et ku festivali alostusaastil siss perrepäiv Põlva liinan, sis no om tuud peet jo mitu aastakka Karilatsin. «Talorahvamuusõumi alossāādüse käävā hāste Ökofestivali mõttõga kokko. Olõmi külāliisi käest saanu teedüst, et Karilatsin om nii hāā ja rahulik perrepäivā pitā,» selef tā.

A et egā aastak om kõrrast ināmb huviliidsi, om ka murõ, kohe Karilatsin säänest hulka autit panda. «Karilatsin ei olõ suuri parkmisplatsõ, a ku ilm om hāā, olõmi saanu auto panda ligembide hainamaiõ ja nurmi pääle, et külälise es pidānū väega kavvõst jalaga kõndma,» kõnõlf Narusk.

Timahava om perrepäivāle uuta viil ināmb kodomaissõ kraamiga kauplõjit ku varrampa. Esierānis uhkõ

TAMMOJA KAISA PILT

Pilt üleminevāaastadsõst ijātuse tegemise opitarõst. Ka timahava saava huvilidsõ luuduspido perrepäivā vahtsit tarkuisi oppi.

omma kõrraldaja opitarri ja võistluisi üle. «Loodami hobõsidõ rakõndispordivõistluisil nātā riikevaihõlidsõ võistlusõ etetabõli 12. kotussõl olõvat kutsarit Raudsepā Ülarit ummi hobõsidõga,» ütelf Naruski Hegri.

Hulk tarvilliidsi opitarri

Päält laadu ja võistluisi saa kullõlda loengut latsõuutmisõst ja ligihüsest, oppi tasomist vana eesti kombõ perrā. Tüütarõn opitas vanno aknidõ kõrdategemist. Saa teedā ka tuud, midā

tetā sis, ku lõvvāt hāttājāānū mõtsaelājā. Opatas eelektrega ümbrekāümist, tulõtõdas miilde liikmissāādüisi ja seletedās, kohe viiā vanno asjo ja asku.

Piledirahha ei küstā

Naruski Hegri sõnno perrā oodõtas Ökofestivalilõ kõiki, kiā pidāvā tähtsās luudusõ hoitmist, kodomaist kraami ja luudust hoitvat eloviit. Perrepäiv om külāliisile rahalda.

A määndse omma kõrraldajidõ edesidse plaani? «Ku jakus hāid tugõjit, sis loodami

festivali ka tulõva aasta pitā. Külāliisile proovimi ettevõtmisõ ka edespite rahalda hoita,» seletās Narusk.

A seo nātāl om mujalgi puul Põlva kandin Ökofestivali ütenlүүjide man hulga põnõvat kaia ja tetā. Saa matkada luudusõn, iloiaia omma valla tett, peetās kirbuturgu, opatas luudusliidsi värve pruukma, om autokino ja hulga muud. Ligembāt teedüst tegemiisi kotsilõ saa kaia festivali kavast ecofest.ee lehe päält.

Käärmanni mõtsavelepunkri tetti vahtsõst kõrda

RAHMANI JAN

Minevā nādāli lõpun teti vahtsõst kõrda kuulsa mõtsavele Käärmanni Alfredi punkri. Punkri sai piaaigu valmis, luugi paikapandmisõs ja peris lõpõtāmisõs kulus viil üts päiv tüüd.

Tuusama punkri Karula kihlkunnan Ähijärve lähkül Peräjärve mõtsan Põrguorun om kõrra joba vahtsõst üles ehitet, tuud tetti 1989. aastagal ja sis juhaf punkri kõrdategemist vana mõtsaveli esi.

Seokõrd saiva ülesehitājā oppust Käärmanni raamatust «Surmavaenlase vastu. Eesti lõunapiiri metsavenna mälestusi» ja osa ehitājist olli ka punkri edimādsõ kõrdategemise man. Punkri kõrdategemist vōti iist Asi Arvi ja Kama Kaido.

«Alostimi tuuga, et paar nādālit tagasi kävemi Kaidoga, kaibsõmi veidükese. Saimi kätte korsna, pliidiplaadi ja korsnajala ja alusplaadi,» kõnõlf Asi Arvi.

Minevā nātāl kaivõti punkri vallalõ ja saadi nukaposti paika. Riidi saadi saina üles, puulpäävā panti katus pääle ja katussõ pääle sammõl kah. Saina aeti kah liivaga kinni. «Periselt taa jāi meil lõpõtāmada, aig sai otsa. Tulõ viil liiv ja vihmatõkõ katussõlõ panda,» selef Asi Arvi.

Kokko käve punkrit vahtsõst üles ehitāmān kümmekund huvilist. Kats miist noist olliva 1989. joba seod punkrit kõrda tennü. Kogõmus ja pilt olf olõman.

«Mu põhitüü olf säält nukõ kinnipandminõ traadiga ja korsnamulgu, aknõmulgu jm kinnipandminõ traadiga,» ütelf Asi Arvi. Timā sõnnu

PRANSU HADESE PILT

Mõtsavelepunkri vahtsõst ülesehitüs Peräjärve mõtsan.

perrā suurt oppamist säält väega es olõ, egäüts tekk midāgi, tüüd olf iks ütsjago. «Kõgõ suurõmb tüü olf mulgu valla-kaibminõ, taa om mitu kõrda läbi kaivõt maa, taa hirmsalõ pudõnõs,» selef Asi.

Lisas punkri ehitāmisele peeti pühapäävā Karula rahvuspargi keskusõn Ähijärvel ka ettekandõpäivā, kon kõnõldi juttõ ja mälehtüisi mõtsavellist ja kuulsast Käärmanni Alfredist.

M Ä R G O T U S

Torm

Õdak, ku pikne mürisť, sõidi läbi Võromaa välgu leivä, a torm es olõ viil periselt jõudnu näütämä umma väke taplõma puio, telke, batuutõ ja kõgõ inämb elektritratõga.

Muidogi tä tulf. Tapõľ veidükese a sis mõtõľ vist ümbre ja pagõsi är Lätimaalõ, Vinnemaalõ, tiiäki ei kohe viil kõrras käve viil «ümbre otsman» sis lehviľ hüvästejätüs veidükese välkõga ja pagõsi periselt.

Kohe tä lätš, kas kodo?
Vast oll' pressravva
tepslihe unõhtanu?

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Moľovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivi.org@wi.ee
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee

Kirānikul ei olõ tüükaaslaisi, õnnõs ka ülembät. A ku trehvät mõnõ hää seltskunna sisse, saat tundõ, et olõt iks minkagi man osalinõ

Osa ütest seltskunnast

Seo, et ma olõ kirānik, om kõudet Eestiga, ja õkva Võromaa.

Ku naksi kunagi soomõ kiilt opma, pidi ka eesti kiilt opma ja sis ma tulli Tartulõ. Mõnõ aasta pärast sai tutvvas nuuri Lõuna-Eesti luulõtajidõga. Ja sis ma sai arvu, et luulõtuisi või tetä ka uman kodokeelen. Tõlksõ võro kirānigõ luulõtuisi ja naksi sis ka esi kirota uma edeläsoomõ keelen.

Kirota uma keelen tuuperäst, et kõik tõõsõki luulõtaja kirotasõ uman keelen. Ma ei tiiä üttegi, kiä olõs hää kirotaja, a ei kirota imäkeelen. Seo om latsõpõlvõkiil, ma mõtlõ seon keelen ja piä muidogi seon keelen luulõtama.

Kiil om luulõtamisõ man väega tähtsä. Ku ma olli kolm päivä Kaika suvõülikoolin, kulssi sääļ nellä erinevät kiilt. Ütest ma saa häste arvu, eesti kiil. Tõõnõ, minkast ma saa inämb-vähämb arvu, võro kiil. Sis viil läti kiil, millest ma saa kümme sõnna arvu. Ja vinne kiil, millest ma ei saa sugu-gi arvu. Umma kiilt es kuulõ kolm päivä sõnnagi. Sääne asi tege midägi pääga ja seo muut ka umma kiilt veidükese. Ma tiiä, et ku lää tagasi Suumõ, om mul vahtsit sõnnu päähä tulnu, lihtsäle vahtsit sõnnu ja vahtsit ütlemissi. Seo om nigu akõn umma kiilde eesti keele ja tõisi kiili kaudu. Nii et säändse kokkosaamisõ omma väega tähtsä tuujaos, et uma

LAAKSONENI HELI,
Soomõ kirānik, võro kultuuri sõbõr

luulõkiil arõnu, et ma es tarvitanu õnnõ noid sõnnu ja mõtit, miä mul tulõva uma külätii pääl päähä. Niimuudu saa ma kirota laembalt ja hindälegi üllätüsligult.

Luulõtuisi tõlkinõ and kirotajalõ kimmüst

Mu luulõtuisi om lisas umalõ keelele vällä ant võro, läti ja bulgaaria keelen. Et luulõtuisi tõlgitu, tuujaos piät inemiisiga läbi käüma. Ku mul oll' Soomõn tett kolm raamatut, sis Godinši Guntars kutsõ minno luulõsõidulõ ja naas tõlkma mu luulõtuisi läti kiilde. Lätlāisile miildü mu luulõtusõ: sai üte preemiä ja minno kut-

suti elämä Lääne-Lätti, kirānigõ majja. Üts bulgaarlanõ kullõľ sääļ mi tõlkmist, sis tah pand' luulõtusõ «Lehm ja kõiv» bulgaaria kiilde ja pand tuu Moľovihku üles. Säält lugi üts kirāstājā ja tahtsõ, et mu luulõtusõ tõlgitu ka bulgaaria kiilde. Ja nii lātški: lātsi Bulgaarialõ turneele ja raamat sai kah valmis.

Tuu, et tõlgitas, and mano hindäkimmüst. Soomõn pandas mõnikõrd minno murdõluulõtajidõ kasti. A ma arva, et kirota elost ja inemiisist, ei kirota õnnõ murdõn. Tuu, et ma kirota murdõkeelen, ei olõ päämine. Seo, et mu luulõtuisi saa ka tõisihe kiilihe ümbre

panda, inemise võtva naid häste vasta ja saava säält tuud sis-su, and mullõ kimmüst, et nain om midägi. Ummi luulõtuisiga edüstä ma umma rahvast, suumlaisi ja ka edelāsuumlaisi. Kõgõ inämb muidogi esihin-näst. A ma olõ ka väiku Soomõ lipp maailman, ku ma ummi luulõtuisi sinnä vii.

Võro kultuuri sõbra

Kaika suvõülikoolin Kornetin oll' rahvas egäsugumadsõst kultuurist huvitõt, ja egäsugumadsõ inemise olli sääļ: oll' külāmihi, professoriid ja elājatohtri. Ja latsõ ja vana inemise. Seo, et nä saiva vahtsit tiidmiisi umast kultuurist ja ka tõisist kultuurõst, om väega hää, nä veev sõnna edesi.

Kuigi ma olli sääļ õnnõ kullõja, sai siski lukõ ka paar umma luulõtust. A viil tähtsämb om, et ma sai tutvvas inemiisiga. Ku ma kunagi tahhas näütüses maliena murdõlõ ummi luulõtuisi saia, sis olõs lihtsämb, omma tutvva olõman.

Kaika suvõülikoolin oll' mul hää miil tuust, et ma es olõ sääļ ku suumlanõ. Ja tõõsõ es olõ kah uma rahva edüstājā, olli lihtsäle võro kultuuri sõbra. Et ma olõ kirānik ja mul ei olõ tüükotust, ei olõ mul ka tüükaaslaisi ja ei olõ ka (õnnõs) juhatajat, sis no oll' sääne tunnõ, et ma olõ määndsengi miiskunnan. Üts osa seltskunnast, mille nimi om võro kultuuri sõbra.

Godinši Guntars: lätläse rōõmustasõ, et saava eesti kirāndüst lukõ

Lāti luulõtaja ja tõlkja Godinši Guntars om eesti keelest läti kiilde ümbre pandnu suurõ hulga eesti kirāndüst. Parhilla tõlk tä läti kiilde rahvusepost «Kalõvipoig». Päält ümbrepandmisõ taht tä kokko säädi raamatit ummist luulõtuisist. Umast elost ja tegemiisist kõnõľ tä tsipakõsõ Umalõ Lehele Kaika suvõülikoolin Kornetin.

Kuis sul tekkü huvi eesti keele ja kirāndüse vasta?

Ma olli rokkar ja muusik. Mu pill oll' trompet. Keskkoolin tekkü mul äkki huvi oppi är mõni musikaalnõ kiil. Kõgõ-päält lōūdse Indoneesiä malai keelen raamatit, naksi tuud kiilt opma. A sis mõtli, et kellega ma tuud kõnõlõ. Sis nakaš mullõ miildümä eesti kiil, kui-gi sääļ Jēkabpils tēkan, kon ma sündü ja kasvi, ei olõ üttegi eestlāst. Naksi opma eesti kiilt ja ku olli joba luulõtaja, tahtsõ kõrraga ka tõlkma naada. Mullõ miildü väega Kaplinski Jaani luulõ ja ma naksi tuud ümbre pandma.

Kas eesti keele opminõ oll' alostusõn rassõ?

Muidogi rassõ. A ma olõ keeletiidlāne ja opsõ ka ülikoolin. Mullõ miildüs tetä asju uma süstemi perrä. Väega pallo loi ja panni ümbre sõnaraamadu abiga, perān tüüti Lāti saatkunnan Taľnan, puultõist aastakka olli kultuuriatašee. Inne olli olnu aokirānik

RAHMANI JANI PILT

Godinši Guntars.

ja kirānigõ liidun tüül.

Ja midä sa parhilla tiit?

Parhilla ma lihtsäle tõlgi. Mul om ka üts saadõ raadion, katõkõnõ. Kutsu sinnä, kedä taha. Suumlaisiga kuun om mul projekt «Luulõsõit». Sis ma oppa viil läti kiilt noilõ eestlāisile, kiä tüütāse Riian laivu pääl Isabella ja Roman-tika.

Midä olõt tõlknu?

50 raamatut kokko, ināmbüs eesti keelest, mõni ka soomõ keelest. Kaplinski, Alliksaar, Laaban, Kareva, Önnepalu, Traat, Runnel, Kivirāhk, Contra ja nuuri kah.

Kuis luulõt tõlki?

Mullõ om egä autor salahus. Ma mõtlõ egä autori kotsilõ, kuis ma tedä tõlgi. Mis sõna,

mis stiil, mis poetika. Tuu ei tähendä, et ma sõna-sõnalõ tõlgi, egä kirānigu jaos tüütä ma vällä uma kõrra: kuis tõlki Krulli Hassot, kuis Contrat jne. Contraga om meil näütüses improvisatsioon – ei saa tõlki täpsähe. Sääļ om pallo keelemāngõ, noid õkva läti kiilde panda ei saa. Ja sis mi kõnõlõmi timāga säändse kottussõ läbi.

Midä tõlkinõ süllõ and?

Egä autor and midägi ja egä autor ka võtt midägi – mu aigu. Ma mõtli, et ma esi kiroti nii ammu midägi, tahas ka ummi luulõtuisi vällä anda. A tõlkinõ om huvitav, ja ma olõ väega rōõmsa, et olõ saanu tõlki. Ma saa arvo, et ka lätläse omma rōõmsa, et ma tõlgi. Olõ pallo preemjit saanu ummi tõlkiissi iist.

Kas läti kirāndüst eesti kiilde kah tõlgitas?

Paar aastakka tagasi oll' väega kehv olokõrd, a teno Viitoli Livialõ ja Contralõ om asi parõmbas lānnü. Contra mõist väega häste ümbre panda. Mi tüütümi kuun ja tä arõnõs kipõstõ. Timä keeletunnõ om väega hää ja tä luulõtas joba ka läti keeli. Ma arva, et seo olokõrd vast muutus pia ja eestläse saava kah ināmb läti kirāndüsest teedä.

Māāne om täāmbāne läti kirāndüs?

Meil om väega põnnõv luulõ. Ku võrdlõmi eesti ja läti kirāndüst, sis Eestin om ka proosa tukõv: Kross, Mihkelson jne. Ka Lātin omma mõnõ romaani, midä olõs vajja eesti kiilde panda, a naid om veidü.

Mis omma läti kirāndüsen teema?

Meil oll' sääne aolusari. Umbõs kümme jutukirānikku kirotiva esi aost romānõ. Kirotõdas ka rokkmuusikast ja muust säändsest.

Eestin omma tähtsämbä kirāndüsteosõ saanu rahvaluulõst tukõ. Kuis Lātin tuuga om?

Meil säänest asja ei olõ, nigu Kivirāhk om tennü «Rehepapi» ja «Ussisõnnu» raamatun. Vai nigu tege Hasso Krull. Ma arva, et eestläse omma saanu arvo, et mütoloogia om hää lāte, kost midägi võtta. Ja mitte õnne eesti mütoloogia, a kõik soomõ-ugri mütoloogia. Tuu, midä Kivirāhk ja Krull tegevä, om väega suur uurmistüü kah, meil säänest ei tetä. A seo om hää võimalus ammuta midägi rahvaluulõst, nigu etnofuturism tege. Ma iks kirota tuust Lātin ja püvvä tutvusta.

Ku sa putut kokko võro keele, kõnõlõt näütüses Contraga, sis kas saat taast keelest arvo?

Jah, ma saa iks ināmb ja

ināmb arvo. Kõnõlda viil ei julgu. Vanastõ, ma mäletä, Contra kõnõľ midägi, ma es saa arvo, a parhilla tõlksõ Lutsi muinasjuttõ ja tuu om avitanu nii pallo, et täāmbā tan Kaika suvõülikoolin sai ma kõgõst jutust arvo.

Sa tõlgit «Kalõvipoiga» läti kiilde. Ku kavvõn olõt?

Mul om valmis säidse luku. A iks viil piä midägi läbi kaema, sis tulõ viil kommõntaari kirota. Taha, et «Kalõvipoig» kõlanu nigu eesti, mitte nigu läti rahvalaul. Seo ei olõ lihtsä tüü. Ei taha väega kiirusta, a aasta pärast riigi sün-nüpāvās piās «Kalõvipoig» Lātin ilmunu olõma. Vällā and seod hää kunstikirāstüs, mi pruugimi Raua Kristjani joonistuisi.

Midä tiid lätlāne eesti kirāndüsest?

Väega pallo. Teno Grīnberga Maimalõ, mullõ ja mõnõlõ viil om suur jago eesti kirāndüst läti keelen olõman. Lātin teedās ja loetas pallo eesti kirāndüst. Meil ei olõ hindāl säändsit latsiraamatit, nigu näütüses Kivirāhk kirotas, a naa omma läti keelen teno ümbrepandmisõlõ olõman. Ja põnõva luulõtaja nigu Laaban vai Rummo. Nuuri kirānikkõ om kah pallo tõlgitu.

Küsse RAHMANI JAN

Sulbin võetas üles «Tagamõtsat»

KREVALDI JOS KRISTIAN

Seo nätal võetas Sulbin üles võrokeelidse tele-seriaali «Tagamõtsa» neljä vahtsõt ossa. Ülesvõtmisõ man kaamõramehe abimehes ollõv koolipoiss kõnõlõs, kuis asi filmjide puult kalõn paistus.

Mullõ tulñ ettepanõk tulla «Tagamõtsa» võttilõ Sulpi ja mul tekkü taa aša vasta õkva suur huvi. Suvõl ollõ olnu muidu peris ikäv.

Tulligi paiga pääle, oodi vähäkese ja pia nakaški matin pihta. Näi, et kohalõ ollõ tulnu peris huvitav kamp. Talnast Eesti rahvusringhäälingust väega põnnõv seltskund, kõik häste lõbusa. Tegevä umavahel nalla, om sääne hubanõ tunnõ.

Ma olõ opõraatori assistent – avita vinnata statiive, vaihta kaamõral objektive ja asjo nõsta. No õkva naatigi sis asjo massinast vällä võtma, panti kaamõra kokko.

Filmitegemisega olõ inne peris pallo kokko putnu: ütsä kooliaasta joosul olõ uma klassi poissõga tennü pallo filme. A tan om peris tõistsugumanõ tehnikaga: suurõmba kaamõra, helü ja kõik sändse aša. Mi uma väiku kaamõraga saimi hägütsit pilte, siin om pilt ja helü tävveste puhas. No tege iks kadõhõs külh!

A vast saa kunagi esi kah sändse kaamõraga tüüd tetä...

Opnu ja kõrva taadõ olõ jõudnu joba üttele tõist panda, midä om vaia teedä, ku esi taha parõmbit filme tetä: vakka piät olõma, ku võtõ käü ja hellü pääle võetas.

Krabinat ei tohe olla – helü tulõ peris kavvõst är.

Piiglit ja klaasõ ei või seen olla: su pilt või säält päält näta olla ja tuu tsurk stseeni är. Looda, et saa viil hulga asjo är oppi.

Sisu om seoniaoni olnu väega põnnõv. Ma ei saa külh viil peris täpsele arru, mis sünnüs: Soomõ ja Eesti vahelinõ teema om. Segäne om viil, a külh selges saa. Ku mi hindä filme teemi, sis iks kõik kõrrast jutti, siin omma stseeni pilla-palla lakja.

Kiä mullõ näitlejist kõgõ inämb miildü? No iks Contra ja timä luulõtus! Seo ollõ peris hää! Contra ollõ kõgõ ägedamb ja tekk kõgõ parõmbalõ! Kõik tõsõ ollõ kah ummamuudu ja ega nä kah kehvä es olõ, Contra õnnõgi paistu kõgõ inämb silmä.

Musta habõnaga miis, Agu, ollõ kah äge. Häste emotsioonõ täüs ollõ timä roll!

Lõbusit kotussit... No tuu, ku peremiis Tagamõtsa Tarmo pruuvsõ vanna Belarussi traktorit käümä saia. No muidoki es saa tuud käümä. Sis tulñ Agu ja Soomõst saaduisi tiidmiisiga sai traktori käümä. No lõpus visas Agu viil üte väiku vembu säält Tarmolõ... Vot seo ollõ peris põnnõv! Esieränis sis, ku kibõnit pilsõ ja traktor lätški periselt katski vahepääl!

Ma esi ei olõ traktoridõga väega kokko putnu, õnnõ üte kõrra, ku ollõ väiku poiss ja ku mi man põllu pääl sõidõti traktoriga. Küsse, kas ma või ütten sõita ja lubatigi. A massina minnu huvitasõ, no motika rohkömb. Ja kaamõra om muidoki kõik aig huvitanu. Ja näütlemine huvitas minnu kah: olõ esi pallo mängnü ja olõ esi näitlejä loomuga. Koton tii esäle-imäle kõikaig vempõ... Ega tuu näile väega ei miildü muiduki.

Tassa, võttõ käävä! Tagamõtsa Tarmo roni traktori pääle, pruuu käümä panda, a massin käümä ei lää. Om tävvelik vaikus, midä õkva filmmise jaos vaia omgi. Vai pidänu traktor iks käümä minemä?

Käü tähtsä loeng: Tagamõtsa rahvamajan kõnõlõs maru tark loengupidäjä, rahvaluulõtiidläne Kõivupuu Marju rahvalõ muistidsist kombist. Vai om seo hoobis europopaganda?

Imeligu rõiva omma Tagamõtsa miihil sälän. Ei tiäki, kas nakkasõ jalgpalli mängmä vai tahtva niisama silmä paisu. Ja midä tege Postimehe kõrval Ruitlasõ Olavi?

Vana pilt kõnõlõs

PILT OM PERI VANA-VÕROMAA KULTUURIKUA MUUSÕUMIST

Linakasvatus, majandidõ lisatulu

Vana-Võromaa edimäne rikkus tulñ lina kasvatamisõst ja tüütlemisest. Võro liinan ollõ mitu linakaupmiist, kiä maamihi saagi rahas tei. Massa-i sis ka imehtä, et Võromaal naati tallõ tagasi ostma kõvastõ varrampa ku mujjal Eestin. Linakasvatus tõi sisse kinä kopka.

Linakasvatus ja tüütlemine ollõ kavva aigu ka mi kandi majandidõ üts hää tulukotus ja Võrol ollõ uma linakombinaat kah.

Täambäne pilt om tett Rāpinā rajoonin. Orava MTJ

(massina-traktori jaam) linakombain kakk linna Kuldvihi kolhoosi 4. põllundusbrigaadi linapõllu pääl. Pilt om tett 28. põimukuu 1955. Seo pilt sai lua avaldamisõs aolehen Sotsialistlik Rāpina.

Pildile ollõ mano kirotõt, et Rāpinā kolhoosõlõ and suurt sissetulõkit linakasvatus. Mitmõ kolhoosi, kiä omma lina iist häste huult kandnu, saiva linasiimne ja -varsi müügist uma päämidse rahalidsõ tulu. Timahava om kolhoosil linapind aet 64,5 hektāri pääle ja tullu loodõtas saia 500 000-600 000 ruublit.

RUUSMAA ARTHUR,
Vana-Võromaa muusõummõ
päävarahoitja

Võrol saa näta katõtõistku noorõ kunstnigu pilte

RAHMANI JAN

Vana-Võromaa kultuurikuan saa nika ku 10. süskükuuni kaia nuuri Eesti kunstnigõ näütüst «Mina ka». Välän omma 12 kunstnigu pildi.

«Kõik naa kunstnigu omma nii noorõ, et näide kotsilõ midägi üteldä olõs paras patt.» ütles näütüse kokkosäädjä Kullerkupu Piret. Timä sõnno perrä ei olõ inämbüsel näütüse kunstnigõst olnu inne pallo näütüisi, inämbüsel tulõva ummi piltega laemba rahva ette tõist vai kolmandat kõrda.

«A näil kõigil om kunstipõhi: kõik nä omma mõnõn koolin kunsti opnu.» seletäs Kullerkupu Piret.

Et tego om nuuri kunstnigõ näütüisega, sis om kunstnigõlõ pant vannusõ ülemäne piir: tuu om 28 aastakka. «Säänsen iän inemine tunnus täambädsel aol ülearvu nuur, et kunstnik olla.» kõnõlõs Kullerkupp. Ummõh-tõ julgusõ naa noorõ näüädäda ummi piltega nii esisugumast külge, midä parhillatsõn kunstimaailman om küländ veidü.

Pildi näütüisele valisi vällä kokkosäädjä ütsindä, uma miildümise perrä. Valik sai noidõ kunstnigõ pilte hulgast, kiä üleskutsmisõ pääle hindäst teedä anni. Kokkosäädjä Kullerkupu

RAHMANI JANI PILD

Näütüse tuuminõ Võrolõ. Kokkosäädjä Kullerkupu Piret kükkäs ja galerist Huulõ Jana saia Paide Margreti maalidu pildi «Leida ja luik» man .

pu Piret lööd, et sai esi kah seo näütüse kokkopandmisõ man kõvastõ targõmbas. «Ma es tiia, midä noorõ täambädsel aol mõtlõsõ. No ma näe: na mõtlõsõ poliitilidsõlt rassõ olokõrra üle, nä mõtlõsõ esihindä pääle, julgusõ tetä autoportreed.» seletäs tä.

Rāpinält peri Kullerkupu Pi-

ret esi eläs parhilla Võromaal ja tegeles päämidselt maalikunstiga. Tä kitt väega tuud, et noorõ julgusõ ummi pilte suurõmbalt Võrol vällä tuvva. «Taln ja Tarton omma galerii väega kalli. Võro om õigõ kotus alostaval kunstnikul ummi tõid vällä tuvva.» ütles Kullerkupu Piret.

Näütüs «Mina ka»
Vana-Võromaa kultuurikuan
(Katriina allee 11, Võro liin)
Näütüisel lõõvā ütten: Siiri Jüris,
Paul Kormašov, Kristin Hansen,
Alisa Vasina, Karl-Erik Talvet,
Miina Peterson, Mirjam Hinn,
Liis Ring, Regina-Mareta Soonsein,
Ruudu Rahumaru, Yyhely Hälvin,
Margret Paide.

Suur tükk aja suu lahki

JOHANSONI MADIS

Ol' aasta 1980 ja illos suvinõ aig, ku ma olli Võro müüblivabrikun meistri montaaži-viimistlustsehhiin.

Egä kuu lõpun mi, meistride punt, tekk tüüliidsile nii üteldä tüükaskõ ütenukun, et arota, kon, kelle man määnegi tüüline ol', mitu tunni ja määnest tüüd tekk. Tuud ol' selle vaia, et perän, ku tull' tüüliidsile palgamasminõ, ei olõs inäp ütlemist.

Tüükäsu valmi, umavaihlõ soti selge, kafaš äkki Heero Aadil päähä, et tä taht Alasi Heikiga sepikuan alasi nõstmisõn rammu pruuvi.

Aadi ol' sääne lühkene ja mädsärik, Heiki nigu Kalõvi-poig. Käe lüüdi kokko ja leputi, et kaotaja tege kasti õlut. Tunnistaja leivä käe lakja ja ol' sepikotta minek.

Tii pääl Heiki üt' Aadilõ, et näet, tan viimistluse lakiruumi man välän lakivaadi 200 killo, nõstami mi naa lämmistuses puki pääle, muidovast alasi nõstmisõ aigu vinütämi naba är.

Vaadi saiva peris häste puki pääle ja võisõ edesi minnä.

Tii pääl muidoki saatjamiiskund olli väega targa oppama,

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

kuis iks nõsta, et näide lemmik võidasi. Mõtõlda, avvuhind iks meelüt, ega härgütäjide suu olõ-i kah sainalahe.

Sepikuan ollõn lätš kõvas murdmisõs, selle et kõnõldi kokko, et tetäs üts katminõ lämmistuses ja 3 peris katmist, nigu piät.

Edimält tõmmati iks luusi kah, kes alostas. Tuus sai Aadil.

Pruuvsõ tuu, mis pruuvõs, es õnnistu. Heiki muheli õnnõ umma suurdõ habõnadõ ja lei käega ümbre, edimädsõ kõrraga kah es saa liigutõduski.

Tõnõ kõrd saiva mõlõmba iks alasilõ tuulõ ala.

Kolmas kõrd külh Aadil punniit nii, et toetaja ütli, et jätä no, muidovast kargasõ silmä pääluu seest

vällä.

Heiki käändse käüsse üles ja üt'el, et mis tan iks aigu viitä, saa rutõmb õdagulõ, ja haard ümbre alasi kinni, ja näet, nõstsõgi uma paarkümmend sentimiitret üles.

Kos nüüt tulliva ola pääle patutusõ nii ütelt ku tõsõlt puult, selle et luuta ol', et avvuhind juvvas niguunõ ütenukun är.

Uma vitsa pesvä

Säitsmekümmendil aastil sai pallu käütis Kaika Lainõ poolõ. Umme ja võdrastõgõ.

Ütskõrd lätsimi jäl imäge sinnä ja ma võtsõ hindä jaos ka potsigu salvigõ üt'en. Ma olli tuukõrd sälläge hädän. Tükse valutõmõ ja es lasõ rassõ nõsta.

Ku tä imäge ütele poolõ sai, kaipsi ma umma hätä. Laine lätš potsikugõ jäl tõistõ tarrõ, nigu kõgõ. Esi ai mukka juttu. Tagasi tullõn tä opas minnu. «Määri õdagu sälg salvigõ sisse ja tuu käege, millege määrit, viä jutt kundsani. Sõs lät valõ säält vällä. Õdagu tei, nigu tä opaš, a es nakka kundsä vidämä. Ai

taivakõnõ, tõnõ päiv ol' mul sääne sällävalu, et mine vai arsti manu. Kannati kuigi är, a rohkõmp ma inäp es julgu määri.

Allõs pääle tuud naksi uskma, et Lainõ ol' iks annõ ravitsõmisõ pääle. A toda ma es julgu kunagi telle üteldä, et ma es tii nii, nigu tä käskse.

Lainõkõnõ säälg kõrgõl pilve pääl, anna mullõ andis, et ma tuukõrd sinnu es usu!

NIKLUSÕ MARE

Hallõ lugu

Ma kuuli raadiost, et ka Võromaal om mõni vald riigi vasta kohtuhe lännu. Nä taha-i, et näid naabritõga vägüsi kokko pandas.

Mul om miil nii hallõ, et ei ma ega mu vanamiis umal aol kavvõmb koolih es käü. Olõs iks ahukaadis opnu, olõs parhilla elo nigu võiu seeh. Ku kohus nüüt arvas, et valitus om põhisäädüst õigõhe lugõnu, mass kaibaja kohutukulu.

Ku tulõ otsus, et kaibaja valla mõistva põhisäädüst parõmbahe lukõ, mass kulu riiki.

A mis ahukaadõl viga. Nimä pandva uma raha iks karmanihe, ütskõik, mis otsus tulõ.

Ku ma olõs ahukaat, sõs kihotasi ma Eestimaal kõik valla kohtutiile. A ma olõ-i ja selle omgi taa lugu nii hallõ.

MUDA MARI

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säändse siia vällä valinu.

Naanõ pand draakoni puhkma

Draakon tulõ kodo, nätä, et võtnu. Naanõ pist õkva lõugama:

«Noh, olõ hinnäst täüs laknu jäl!»

«Ei olõ,» kinnütäs draakon.

«No aga puhksa sis!»

Kae, määne rummal ja perädü vaivalinõ surm.

Kunstmõistusõ tüüvõit

Sotsiaalmeediän kiro-tõdi säändsest periselt sündünüst luust, et pere osf hindäle elämiste robot-muronitjā. Edimält ol' kõik hää, muro ol' niidetü, robot tekk tuud tassamba ku ütskõik määne trimmer vai bendsini päält tüütājā muronitjā, a ütspäiv ol' aastanõ kass Pupi (nimi muudõtu) hoovi päält

RUITLASÕ OLAVI, tiidüse-huvilinõ

kaonu. Panti esiki otsmiskuulutusõ vällä, a sõs leüdsõ pernaanõ ärpõetü muro seest Pupi (nimi är muudõtu) tsillokõsõ jupi. Ilma helüldä tüütājā massin ol' kassist üle sõitnu, ku tuu magasi, ja kassimuroga sama korgõs niitnü.

Suurõst rõõmust sai perre jaos suur tragöödia. Pupi ol' latsi lemmik, murorobot ol' latsivannõmbidõ lemmik. Es leütägi säälg perren inämb ütist kiilt.

Kunstmõistus kūsus mi käest suurõ küsümise. Kas mi mõistusõl om kunstmõistusõga kõrvuisi kaia määndsitki häid külgi? Ameerikan näütuses lõpõf ütstüüstusrobot hinnäst är. Sõit-sõ basseini. Arvatas, et süüdi ol' tüüstress. Om selge, et suu-volinigu kõrvalõ tulõ pia võtta ka robotivolinik.

Sõs om nii, et ku sa näütuses üt'sik naistõrahvas olõ et vaihtõpäälg tarka vibraatorit tarvitat, piät sa vibraatori käest nõunolõgi saama. Ku tä su pääle kaibas, et sa tedä ilma timä nõunolõkilda kohegi tsusassit, tulõ sul paksu pahandust. Nigu esisõitva auto umavaihlõ kõnõlõsõ, nakkasõ

umavaihlõ kõnõlõma ka nutivibraatori, hambahafa ja tõsõ kodovidinā. Ja ku nä nägevä, et sa tiit uman koton midägi diskriminiirvāt, arotasõ nä umavaihlõ läbi ja andva sõs automaatsõlt volnigulõ teedä.

Kapo saa joba parhilla mi telehvonikõnit päält kullõlda, ja

kooni IRL om hingen, om selge, et kapo saa ka kohtu luaga päält kaia, kohe sa uma vibraatori tsuskat. Või-olla, et kohegi riigivas-tatsõhe paika. Sõs om sul massin kipõlt-reagiirjidega õkvalt ussõ takan ja nimä esi võtva joba tuu vibraatori säält riigivastatsõst kotusõst vällä ja dokumentiirvā kõik är ja pandva kapo aastaraa-matuhe.

Samm edesi om sääne, et määndsestki aost omma nutividinā targõmba ku mi. Säält edesi järgmäne samm om sääne, et vibraator nakkas sinno hinnäst kohegi tsuskama ja ku sa timä pääle kaibat, om täl nii pallo mutso, et hinnäst kohtun kaitsa.

Pupi (nimi iks viil är muudõtu) ol' edimäne ohvri. Ja kõik mät-siti kinni ja jäteti kõnõlõmalda. Mi olõmi e-riik, mi olõmi vaht-sõ viiega ja umast aost iin. A periselt omma aša niimuudu, et kunstmõistus om saanu mi üle edimädsõ tüüvõidu ja om õnnõ lühkese ao küsümis, kuna mõni nutik lihamassin vai muu kodomassin edimädsõ pensionääri är kaotas.

Tossu Tilda pajatusõ

Lämmi liha

Suurõn sõõgipoodin – arvada, et poodi umanigu lubaga – ol' saina veeren hinnäst letiga sisse säädnü lihamüüjä.

Lett ol' kastikõsõ muudu. Noorik andsõ hindäst ja umast kaubast teedä nii, et hõigaš egä veitü ao takast: «Soe liha!... Soe liha!»

Tuud hõikamist kuuli müügisaalin kats provvat. Nä naksi väega herksäle arotama: «Soe liha? Ei olõ kuulnu... Süvväs kül põtra ja kitsõ, mõnõl puul lät kahr kah...»

Es olõ inemine

Antslan umbõs paarkümmend aastakka tagasi. Pikk hulga hädäliidsiga tüüpäiv polikliinikun nakaš otsa saama.

Ravitsõja rahvas ol' kogonõnu alumadsõ kõrra pääle registratuuri, mõttõ kõigil juba kodu küllen. Kõr-

Ku provva olli kassan kauba kinni masnu, lätši nä õkva lihamüüjä mano ja käsi täl umma kaupa näüdädä. Väega hääd nuhet tull' lihakandsäkust.

«Kon kandin taa susi om lastu?» küsse üt's, et kimmäs olla.

«Mis susi siia putus?» küsse lihamüüjä vasta.

Tull' vällä, et ol' värskiit suid-sutõt tsialiha.

«Ütelnü kõrraga, et lämmi liha,» tsusas tõõnõ provva. Jupi kandsäkust lasi provva hinele hää nuhe peräst lõigada, perän kiti kõigilõ, et nä söövä soe liha.

raga tekk väläuss kõva kolksatusõ. «Inemine!» üt'el üt's näist. Pettäsaaminõ paistu vällä pia egäst näost.

A säälsaman tull' tõsõ naasõ suust trüüstmine: «Rahhu, rahhu! Ma aknõst näi. Es olõ inemine. Ussõst tull' pääarst.»

PANGA MILVI

Kuuluda

Teemi elektritõid. Tel 520 5016.

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihlõ loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro seltš VKKF.

Minevākõrdnõ vastus oll': UNDRUK
Avvuhinna saa KOLSARI ANNABEL (9) Põlvast.

REHKENDÄ'! Värvi' kruudu' vastussõ perrä är'!

Mitu sinist, verevāt, kõllast, pihlõst (orantsi), roosat ja rohilist kruutu sait?

Vastus saada' meile ildampa 24. seo kuu pääväs.

10-9	10-3	6+3	1+1	6+5	1+7
9-7	4+4	10+1	9-1	0+1	11-2
7+4	8-1	4-3	1+8	2+5	8-6

üts

kats

säidse

katõssa

ütessä

ütstõist

Kae' võrokeelitsit JÄNO-JUSSI MULTIKIT: <http://wi.werro.ee/lastekas/>

Triinu ja Valdis!

Soovimi teile õnnõ poja sündümise puhul!

Võro instituudi ja Võro seldsi rahvas

Hää Kaido!

Olõmi Sukka, ku saadat är uma

ESÄ

Võro instituudi ja Võro seldsi rahvas